

22.11.2021

Prinsessa Diana – jumalhahmo, hirmuhallitsija vai pop-ikoni?

Silja Pitkänen

Taidekriitikko Timo Valjakka kommentoi *Helsingin Sanomissa* (2.7.2021; <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008098249.html>) prinsessa Dianan uutta muistopatsasta, joka paljastettiin heinäkuun ensimmäisenä, päivänä jolloin Walesin prinsessa olisi täyttänyt 60 vuotta. Veistos on näköispatsas Dianasta lasten ympäröimänä. Valjakan mukaan vastaavaa estetiikkaa näkee nykyään lähinnä Pohjois-Koreassa, ja patsaassa on myös uskonnollisen kitschin piirteitä.

Niin patsas kuin Valjakan kommentit toivat mieleeni väitöskirjani (2020) aineiston, 1930-luvun neuvostoliittolaiset ja saksalaiset lapsiaiheiset propagandavalokuvat. Lapsi on tunteisiin vetoava symboli, jota on hyödynnetty muun muassa uskonnollisessa taiteessa ja valtiollisessa propagandassa, ja nykyään lapsiainetta käytetään runsaasti myös mainonnassa.

Varhaisessa Neuvostoliitossa lukutaidottomuus oli yleistä, mutta yleisö oli vastaanottavainen uskonnolliselle symboliikalle. Näin ollen propagandajulisteissa hyödynnettiin uskonnollisesta estetiikasta tuttua kuvakieltä. Myös lapset olivat alusta saakka mukana propagandakuvastossa. Lapsille, syntymästään saakka uusille neuvostoihmisille, tuli rakentaa parempi huomina, propaganda julisti. Myös

kansallissosialistisessa estetiikassa oli vaikutteita uskonnollisesta taiteesta, ja lapsiainetta käytettiin runsaasti keskeisten natsien henkilökultin rakentamisessa.

Valtionjohtajat esiintyivät mielellään lasten kanssa. Stalinin ajan Neuvostoliitossa tuli erittäin tunnetuksi kuva-aihe Stalinista poseeraamassa Burjaatti-Mongolian autonomisen sosialistisen neuvostotasavallan maatalouden kansankomissaarin tyttären Engelsina Markizovan kanssa. Kuva julkaistiin alun perin Pravdassa kesällä 1936, ja siitä tehtiin myöhemmin lukuisten julisteiden ohella muun muassa patsaita. Hitleristä ei veistetty suuria näköispatsaita, mutta muutoin hänet kuvattiin useassa yhteydessä lasten ympäröimänä.

Tärkeä esikuva poliittisten johtajien kuvaamiselle lasten kanssa oli Jeesus, joka on usein esitetty kuvataiteessa lasten ympäröimänä. Uskonnollista estetiikkaa lainattiin neuvostoliittolaiseen ja kansallissosialistiseen kuvastoon, mutta uskonnollisten tunteiden kohteet pyrittiin vaihtamaan toisiksi.

Myös prinsessa Diana on uudessa patsaassa esitetty lasten ympäröimänä. Tässä ei vielä sinällään ole mitään kovin erityistä, olihan Diana tunnettu hyväntekeväisyystyöstään lasten ja nuorten parissa. Lasten auttaminen on ollut myöhemminkin suosittua monien julkisuuden henkilöiden keskuudessa. Muun muassa brittiläiseen Spice Girls -bändiin kuulunut Geri Halliwell on toiminut YK:n hyvätahdon lähettiläänä. Monet tunnetut britit ovat hyväntekeväisyyden kautta voineet myös omalta osaltaan keventää kansakunnan kolonialistista kuormaa sekä pehmentää imagoaan.

Dianan patsaassa on siis mukana klassista kristillistä kuvastoa: hän on naispuolinen Kristus-hahmo, jota lapset ympäröivät. Lisäksi patsaan estetiikka on Timo Valjakan sanoin tuttua Pohjois-Koreasta, samoin aiempien totalitaristisina pidettyjen valtioiden propagandistisesta estetiikasta. Mielenkiintoista on myös, että samankaltaista kuvanveistollista karrikoitua näköistyyliä, vaikkakin ilman lapsia, esiintyy myös monien julkisuuden henkilöiden näköisveistoksissa, esimerkiksi jalkapalloilija George Bestin ja pop-laulaja Michael Jacksonin patsaissa.

Modernin – ja postmodernin – taiteen aikakaudella näköispatsaista on yleisemminkin käyty keskustelua ja suoranaisia kiistoja. Esimerkiksi säveltäjä Jean Sibeliuksen muistoksi vuonna 1967 Töölöön pystytetty monumentti jakoi mielipiteitä. Jakolinja on modernin taiteen aikakaudella kulkenut pääsääntöisesti ”ylevämmän”, abstraktin taiteen ja esittävän, populaarimman taiteen välillä, ja populaarikulttuurin merkkihenkilöille on tavallisesti veistetty esittäviä patsaita. Keskustelua esittävän ja ei-esittävän taiteen välillä on viime aikoina käyty myös Matti Nykäsen patsaan kohdalla. Onkin yllättävää, että Nykänen tulee saamaan ei-esittävän patsaan, jossa on jopa hieman visuaalista yhteneväisyyttä Sibelius-monumenttiin.

Prinsessa Diana sai hänkin esittävän muistopatsaan, jossa hänet on kuvattu uskonnollisen ja totalitaristisen taiteen mieleen tuovalla tyyllillä ja myös sisällöllä, lasten ympäröimänä. Lisäksi patsaassa konkretisoituu klassinen henkilökultin rakentaminen sekä Britti-hovin pitkään jatkunut matka vallan ytimeistä suuren yleisön palvomiksi – ja valvomiksi – iltapäivälehtien hahmoiksi. Uskonnollisen ja totalitarististen yhteiskuntien taiteen lisäksi Dianan patsaan estetiikka muistuttaa populaarikulttuurin henkilöiden patsaita, ei perinteisiä kuninkaallisia veistoksia. Patsas näyttäisikin olevan tehty ennen kaikkea suurta yleisöä varten. Diana, monarkian edustaja, tunnetusti kuoli paparazzien jahtaamana, mikä lisäsi häneen liitettyjä jumalallisia merkityksiä. Median marttyyri, suuren yleisön, *meidän, edestämme annettu* kuninkaallinen, sai muistopatsaan, jossa kulminoituvat kaikki häneen julkisuudessa liitetyt merkitykset. Tässä mielessä patsasta ei ehkä sittenkään voi pitää erityisen epäonnistuneena.

Kirjoittaja väitteli Helasta syksyllä 2020. Hänen väitöskirjansa *"The Future Belongs to Us!" Children in Soviet and German Propaganda Photographs Published in USSR in Construction and N.S. Frauen-Warte, 1930–1939* käsittelee lapsiaiheen hyödyntämistä Neuvostoliiton ja Saksan valokuvapropagandassa 1930-luvulla.

Kuvat:

1. Neuvostoliittolainen propagandalehti *USSR in Construction*, nelosnumero 9–12 vuodelta 1937, kuva sivulta 108. Numeron aiheena oli Neuvostoliiton uusi perustuslaki. Numerolle kuvasi mm. Maks Alpert.
2. Natsipuolueen virallinen naistenlehti *N.S. Frauen-Warte*, vuoden 1936 huhtikuun numero, kuva sivulta 716. Kuva: Heinrich Hoffmann.